

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ШКУРО ВАЛЕРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 343.9 (477)

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОТИДІЯ
СУЇЦИДАЛЬНОСТІ ЯК ФОНОВОМУ
ДЛЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЯВИЩУ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент
Орлов Юрій Володимирович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
факультету №1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
Марисюк Костянтин Богданович,
Національний університет «Львівська
політехніка», професор кафедри
кримінального права і процесу
Інституту права та психології;

кандидат юридичних наук
Ступник Ярослав Валерійович,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін та
міжнародного кримінального права
юридичного факультету.

Захист відбудеться 20 жовтня 2016 року о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр-т Л. Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр-т Л. Ландау, 27).

Автореферат розісланий 15 вересня 2016 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Життя людини – найвища цінність. Глибинне осмислення цієї істини та зведення її до рангу антропологічних констант на системному рівні соціального управління, групової й індивідуальної свідомості й життєдіяльності, на жаль, на сьогоднішній день в значній мірі залишається справою недосяжною. Розвинена мережа відомих протиріч, конфліктів, що відтворюються в суспільстві та мають характер девіантогенних, йдуть у розріз із найвищими гуманістичними ідеалами, сформованими людством у надрах цивілізаційних здобутків, втілених як вінець людської думки – гротеск епохи постмодерну. Наслідки ж такого дисонансу, як свідчить офіційна статистика, на постійній основі виявляються несумісними з життям певної частини населення, соціальні практики якої розвиваються по суїцидогенним сценаріям. Так, аналіз офіційної статистичної звітності Всесвітньої організації охорони здоров'я засвідчує, що Україна протягом останніх п'ятнадцяти років є незмінним членом першої десятки країн з найвищим рівнем самогубств у світі. Щорічно в нашій країні близько 9 тис. осіб йде з життя за власною волею. При цьому фіксується подальше ускладнення структури суїцидальності за рахунок зростання частки неповнолітніх.

Не заперечуючи всієї соціальної важливості проблеми суїцидальності, слід наголосити й на її кримінологічній значущості, що виражається у щільному зв'язку самогубств зі злочинністю. Зокрема, відомим є стійкий кореляційний зв'язок суїцидів та агресивно-насиленої поведінки. Досить часто акту самогубства передуює кримінальна активність з боку суїцидента, що свідчить про глибинні спільні детермінаційні чинники суїцидальності та злочинності. Означені фактори, а також масовий характер відтворення самогубств дає вагомі підстави для віднесення останніх до розряду фонових для злочинності явищ, поглиблене й системне дослідження яких має відкрити додаткові знання про детермінаційну природу самої злочинності, виявити нові інструменти комплексного деструктивного впливу на неї та одночасного оздоровлення населення, поліпшення загального психологічного клімату за рахунок зниження соціальної напруженості, у чому вбачається й можливість удосконалення загальносоціального базису протидії злочинності в цілому та окремих її видів.

Теоретичним дослідженням різних аспектів протидії фоновим для злочинності явищам приділялася увага такими вченими, як Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. В. Василевич, М. Г. Вербенський, С. Ю. Віцин, Я. І. Гілінський, В. О. Глушков, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, Т. А. Денисова, О. М. Джу́жа, А. І. Долгова, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, І. І. Карпець, М. М. Карчевський, В. В. Коваленко, О. М. Литвинов, В. В. Лунєєв, К. Б. Марисюк, О. А. Мартиненко, М. І. Мельник, Д. О. Назаренко, К. О. Горобець, Я. В. Ступник та іншими. Окремі наукові проблеми відтворення суїцидальності як фонового для злочинності явища порушувалися на рівні наукових статей, розділів монографічних праць С. В. Бородіним, Я. І. Гілінським, В. М. Кудрявцевим, О. Р. Цоєм та деякими іншими вченими. У 2001 році Л. М. Шестопа́ловою було захищено дисертацію «Самогубство та доведення до самогубства: заходи протидії», яка представляє певний науковий інтерес для осмислення проблематики суїцидальності в сучасній

Україні.

Суттєвий науковий доробок з проблематики суїцидальності сформований у науках соціології, суїцидології, психіатрії. Широковідомими є праці А. Г. Амбрумової, М. О. Бердяєва, Е. Дюркгейма, В. В. Слущького, П. О. Сорокіна, О. В. Тимченка, О. О. Хаустової В. В. Хведчука, Г. Ш. Чхвартішвілі, Е. Шнейдмана, Д. Юма та інших фахівців гуманітарних наук неюридичного циклу. Визнаючи вагомий внесок означеної плеяди вчених у вирішення заявленої проблематики, слід все ж зауважити на відсутності комплексних монографічних робіт присвячених саме кримінологічним аспектам відтворення суїцидальності. Наявні напрацювання в своїй більшості носять узагальнений характер й не вирізняються достатньою специфікацією стосовно особливостей кримінологічної характеристики та протидії суїцидальності як фонового для злочинності явища, що залишає чимало вільних зон для наукового пошуку.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною та перспективною в науковому плані.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з пп. 5.1, 5.6 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років, схвалених рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 24 квітня 2015 року, а також відповідає комплексній темі наукових досліджень кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ на 2014–2018 роки «Протидія злочинності кримінально-правовими та кримінологічними засобами» (номер державної реєстрації 0113U008195).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 25 вересня 2014 року (протокол № 10).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є формування комплексної кримінологічної характеристики суїцидальності як фонового для злочинності явища та надання на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо протидії її відтворенню.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні *задачі*:

- визначити поняття та з'ясувати сутність фонових для злочинності явищ;
- надати загальнонаукову характеристику суїциду та суїцидальності;
- охарактеризувати кримінологічно значущі зв'язки суїцидальності та злочинності, суїциду і злочину;
- виявити, надати науковий опис і пояснення кількісним та якісним показникам суїцидальності як фонового для злочинності явища;
- здійснити кримінологічну типологію та надати характеристику особистостей суїцидентів;
- виявити та надати характеристику факторам детермінації суїцидальності як фонового для злочинності явища;

- надати опис і проаналізувати загальносоціальні заходи протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу, виробити рекомендації щодо їх удосконалення;

- надати характеристики спеціально-кримінологічним та індивідуальним заходам протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу, а також виробити пропозиції щодо удосконалення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері протидії фоновим для злочинності явищам.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика та протидія суїцидальності як фоновому для злочинності явищу.

Методи дослідження. Методологічна основа дисертаційного дослідження представлена трьома рівнями методів: філософським, загальнонауковим та спеціально-науковим. На філософському рівні застосування знайшов діалектичний метод пізнання, завдяки оперуванню яким сформоване поняття про сутність фонових для злочинності явищ (підрозділ 1.1), їх прояв у явищі та феномені суїцидальності (підрозділ 1.2), діалектичні зв'язки суїцидальності і злочинності, суїцидів і злочинів (підрозділ 1.3); виявлена та описана специфіка детермінації суїцидальності як єдності об'єктивного і суб'єктивного, загального і часткового (підрозділ 2.3); обґрунтована діалектична цілісність протидії суїцидальності (підрозділ 3.1, 3.2).

Загальнонауковий рівень репрезентований комплексом формально-логічних методів пізнання, таких як гіпотеза, синтез, індукція, типологія, що використовувались для постановки наукової проблеми, формування умовиводів про сутності фонових явищ, зв'язків суїцидальності і суїцидів зі злочинністю і злочинами, реалізації диференційованого підходу до кримінологічного дослідження особистості суїцидента (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2); методи аналізу та порівняння – для описання й пояснення кількісних і якісних показників, факторів суїцидальності, окремих спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів протидії її відтворенню (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2); метод моделювання – для розробки стратегії протидії суїцидальності (підрозділ 3.1).

На спеціально-науковому рівні застосовувались статистичні та конкретно-соціологічні методи. Статистичне спостереження здійснювалось для збирання та узагальнення статистичної інформації про рівень, динаміку, структуру, географію, ціну суїцидальності (підрозділ 2.1). Опитування та збирання експертних оцінок використовувалися для виявлення та опису кримінологічно значущих рис суїцидентів, окремих факторів суїцидальності, заходів запобігання суїцидам та пов'язаним з ними злочинам (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Контент-аналіз використовувався для вивчення матеріалів кримінальних справ та проваджень, порушених та відкритих за ознаками складів злочинів, передбачених ст. 120 КК України, матеріалів засобів масової інформації, а також записок суїцидентів з метою виявлення їх кримінологічно значущих рис (підрозділ 2.2).

Емпіричну базу дослідження склали матеріали 225 кримінальних справ (проваджень), порушених (відкритих) за ознаками складів злочинів, передбачених ст. 120 КК України, що перебували на розгляді в місцевих судах Івано-Франківської, Кіровоградської, Миколаївської, Харківської, Херсонської областей у період з 2001

по 2014 рр.; дані державної статистичної звітності – Державної судової адміністрації України, Міністерства охорони здоров'я, Генеральної прокуратури України, Державної служби статистики; 112 передсмертних записок суїцидентів; результати неформалізованого інтерв'ювання 15 практикуючих лікарів-психіатрів з досвідом роботи понад 10 років, 57 приватних психологів; експертні оцінки 24 начальників секторів превентивної діяльності та ювенальної превенції відділень поліції ГУНП України у Кіровоградській, Харківській, Херсонській та Івано-Франківській областях; результати інтернет-опитування 15640 респондентів.

Правовою основою дослідження є Конституція України, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше в Україні на дисертаційному рівні надана комплексна кримінологічна характеристика суїцидальності як фонового для злочинності явища, вироблена система заходів протидії її відтворенню. Основні положення, які складають новизну дослідження, полягають в тому, що:

вперше:

- надана комплексна характеристика кількісних та якісних показників суїцидальності, в результаті чого встановлено збереження високого рівня та ціни, несприятливої динаміки самогубств, умовно високу латентність, а також залежну від впливу насильства в сім'ї й медико-соціальних факторів структуру, визначену дією урбанізаційних та культурно-історичних чинників географію;

- здійснено кримінологічну типологію суїцидентів, внаслідок чого виділено й охарактеризовано 22 їх типи за 6 критеріями: 1) спрямованістю суїцидогенно-криміногенної десоціалізації особистості; 2) характером зв'язку між предикатним злочином та суїцидом; 3) особливостями кримінальних форм акту суїциду; 4) морально-психологічними рисами суїцидента-злочинця; 5) станом психічного здоров'я суїцидента; 6) переважаючим зовнішнім фактором суїцидогенезу;

удосконалено:

- кримінологічне поняття суїциду, під яким запропоновано розуміти різновид аморальної діяльності людини, метою якої є припинення власного життя, що характеризується усвідомленим, вольовим (керованим, бажаним) характером, проявляється як результат складної взаємодії зовнішніх психотравмуючих факторів та особистісних якостей суб'єкта такої діяльності і тягне за собою його смерть; розуміння природи суїцидальності як різновиду масових, стійких соціальних практик щодо аморального, усвідомленого, вольового позбавлення себе життя частиною населення;

- наукове положення про кримінологічно значущі зв'язки суїцидальності зі злочинністю, що виражаються у стійкій кореляції самогубств та умисних вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, хуліганства, згвалтувань; описання та пояснення структурно-функціональних особливостей синтезу механізмів суїцидальної та злочинної поведінки, результат взаємодії елементів яких формує такі кримінологічно значущі комбінації: а) «ідеальна сукупність» суїциду і злочину; б) суїцидальна активність як особистісний чинник індивідуальної злочинної

поведінки; в) суїцид як посткримінальна поведінка; г) суїцидальна поведінка як елемент криміногенної ситуації в механізмі індивідуальної злочинної поведінки; д) суїцид як результат злочину: як суспільно небезпечний його наслідок; як віддалений його результат, що не охоплюється об'єктивною стороною складу злочину;

– комплексний підхід до організації системи протидії суїцидальності на загальносоціальному рівні шляхом розробки моделі відповідної стратегії, ціннісно-світоглядний компонент якої ґрунтується на ідеології гуманізму, людиноцентризму, соціального лібералізму та зорієнтований на досягнення таких цілей: 1) актуалізація проблеми суїцидальності в публічній площині; 2) зняття «соціального табу» з проблеми психічного й психологічного здоров'я, послаблення таврування фахової психіатричної та психологічної допомоги; 3) формування єдиної керованої системи протидії суїцидальності; 4) зниження агресивного потенціалу населення; 5) створення умов для розкриття творчого конструктивного потенціалу людини, розширення сфери її потреб; 6) практичне утвердження цінності людської особистості;

– характеристику спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів протидії суїцидальності, які запропоновано удосконалити шляхом: 1) розроблення системи психодіагностичної діяльності у цільових групах; 2) запровадження системи кримінологічного моніторингу стану суїцидальності та заходів протидії їй; 3) реформування системи громадського контролю за місцями несвободи; 4) удосконалення профілактично-пошукової діяльності служб Національної поліції та підрозділів соціально-психологічної роботи установ виконання покарань, слідчих ізоляторів; 5) діяльності щодо сприяння у припиненні кризової ситуації через деструктивну зміну зовнішніх умов її генези та/або через внутрішні перетворення системи відносин її суб'єктів; 6) вилучення особи потенційного суїцидента з кризової ситуації, конфліктних відносин; 7) корекційної інтервенції; 8) віктимологічної профілактики; 9) постсуїцидальної превенції, зокрема через сервісно-поліцейське супроводження;

дістало подальший розвиток:

– поняття фонових для злочинності явищ, під якими запропоновано розуміти форму соціальної девіантності, що виражається у масових, статистично стійких проявах незлочинної аморальної поведінки (діяльності), яка відображає особистісні деформації, а також дію видових (групових) суспільних протиріч, здатних детермінувати вчинення окремих злочинів та злочинність в цілому;

– наукове знання про детермінацію суїцидальності, характеристика якої на підставі інтегративного підходу дозволила виділити, описати і пояснити в структурі об'єктивних її факторів чинники природничого, соціально-економічного, соціально-психологічного (культурно-психологічного), правового та організаційно-управлінського характеру; в структурі суб'єктивних факторів – соціально-психологічну дезадаптацію особистості, психічні та соматичні розлади, порушення обігу нейромедіаторів центральної нервової системи, алкогольну та наркотичну обтяженість.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, які містяться у дисертації, можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки наукових положень про кримінологічно значущі зв'язки суїцидальності зі злочинністю, а також про форми і структуру синтезу механізмів індивідуальної суїцидальної та злочинної поведінки (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Кримінологічної асоціації України від 26 травня 2016 року);

– у правотворчості – для надання пропозицій щодо вдосконалення положень Закону України «Про Національну поліцію» щодо розширення сервісних та кримінологічних функцій поліції в аспекті протидії суїцидальності та кримінально-превентивної діяльності;

– у правозастосовній діяльності – для надання пропозицій щодо вдосконалення діяльності служб превентивної діяльності та ювенальної превенції підрозділів Національної поліції щодо запобігання самогубствам та пов'язаним із ними злочинам;

– у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Кримінологія» та «Кримінологія та профілактика злочинів», похідних від них спеціальних курсів та дисциплін у вищих навчальних закладах й факультетах юридичного спрямування, а також при написанні монографій, підручників, посібників (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 20 травня 2016 року).

Апробація результатів дисертації. Дослідження обговорювалось на засіданнях кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ. Його результати оприлюднені на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 19 травня 2016 р.), «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу» (м. Херсон, 3–4 червня 2016 р.), «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права» (м. Київ, 10–11 червня 2016 р.), «Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 16–17 червня 2016 р.)

Публікації. Основні положення дисертації викладено у десяти наукових працях, у тому числі п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, одній статті, опублікованій у науковому виданні іноземної держави, та чотирьох тезах наукових доповідей.

Структура дисертації зумовлена постановленою метою і задачами дослідження. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (307 найменувань) і 8 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, із них основний текст займає 196 сторінок, список використаних джерел – 33 сторінки, додатки – 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок з планами наукових досліджень та описується рівень наукової розробленості,

визначаються об'єкт, предмет, мета, задачі дослідження, його методологічні й методичні засади, основні складові наукової новизни, відомості щодо їх апробації.

Розділ 1 «Суїцидальність як фонове для злочинності явище: загальна характеристика» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Поняття та сутність фонових для злочинності явищ»* здійснено критичний аналіз наявних в науці підходів до визначення фонових для злочинності явищ, на підставі чого їх запропоновано розуміти як форму соціальної девіантності, що виражається у масових, статистично стійких проявах незлочинної аморальної поведінки (діяльності), яка відображає особистісні деформації, а також дію видових (групових) суспільних протиріч, здатних детермінувати вчинення окремих злочинів та злочинність в цілому.

У підрозділі 1.2 *«Суїцид та суїцидальність: загальнонаукова характеристика»* наведено додаткові аргументи на користь застосування діяльнісного підходу у кримінологічних дослідженнях. З урахуванням його положень проаналізовано соціологічний, психологічний, клінічний (психіатричний), філософський, теологічний підходи до розуміння природи суїциду. Відстоюється думка про доцільність оперування комплексним, інтегративним підходом, застосування методологічних настанов якого дозволило удосконалити дефініцію суїциду: це різновид аморальної діяльності людини, метою якої є припинення власного життя, що характеризується усвідомленим, вольовим (керованим, бажаним) характером, проявляється як результат складної взаємодії зовнішніх психотравмуючих факторів та особистісних якостей суб'єкта такої діяльності й тягне за собою його смерть.

Під суїцидальністю запропоновано розуміти різновид масових, стійких соціальних практик щодо аморального усвідомленого, вольового позбавлення себе життя частиною населення. Відстоюється думка про те, що суїцидальність є фоновим для злочинності явищем. На підставі проведеного емпіричного дослідження обґрунтовується масовість, статистична стійкість, аморальність суїцидів, а також відображення в одиничних їх проявах особистісних деформацій, що можуть мати криміногенне значення.

У підрозділі 1.3 *«Суїцидальність і злочинність, суїцид і злочин: характеристика зв'язків»* доведено, що суїцидальність характеризується стійкими зв'язками із агресивно-насильницькою злочинністю. З використанням аналізу динамічних рядів та математичного інструментарію обчислення лінійної кореляції Пірсона встановлено наявність сильної (у діапазоні 0,7708–0,8822) позитивної кореляції між суїцидальністю та вбивствами, тяжкими тілесними ушкодженнями, зґвалтуваннями, хуліганством. Аргументується спільність окремих груп детермінант між вказаними злочинами та суїцидальністю.

Моделювання проекції складових механізму суїцидальної поведінки на елементи механізму індивідуальної злочинної поведінки надало змогу виділити дві ситуації у їх кримінологічно значущому поєднанні: 1) особистість злочинця та суїцидента співпадають; 2) особистість злочинця та суїцидента не співпадають. В межах першої модельної ситуації виділено, описано та проаналізовано такі аспекти поєднання (взаємодоповнення) елементів двох вказаних механізмів: а) «ідеальна сукупність» суїциду і злочину; б) суїцидальна активність як особистісний чинник

індивідуальної злочинної поведінки; в) суїцид як посткримінальна поведінка. В межах другої модельної ситуації виділено такі кримінологічно значущі аспекти: а) суїцидальна поведінка як елемент криміногенної ситуації в механізмі індивідуальної злочинної поведінки; б) суїцид як результат злочину (суспільно небезпечний його наслідок або віддалений результат, що не охоплюється об'єктивною стороною складу злочину).

Розділ 2 «Суїцидальність в Україні: характеристика стану, особистості суїцидента та детермінації» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Характеристика кількісних та якісних показників суїцидальності в Україні»* проаналізовано рівень та динамку суїцидальності як фонового для злочинності явища в Україні. Встановлено індекс суїцидальної активності у 2015 році, який становив 17,9 самогубств на 100 тис. населення. З 2000 року спостерігається поступове зниження кількості самогубств. Яскраво вираженою ця тенденція є протягом 2000–2009 рр. Надалі, з 2010 по 2013 рік включно, слідує етап стабілізації, а з 2014 року закладаються основи тенденції до суттєвого зниження рівня та індексів суїцидальної активності. Встановлено, що ідентичною є й динаміка самогубств, відображена у відносних величинах – індексах суїцидальної активності. Доведено, що протягом 2010–2013, а також 2014–2015 рр. на показники динаміки суїцидальності впливають фактори міграції, суспільно-психологічної напруженості у зв'язку з економічною кризою та проведенням антитерористичної операції (далі – АТО) в окремих районах Донецької й Луганської областей.

Відмічаються сезонні коливання суїцидальності. Пік суїцидальної активності припадає на весняну та осінню пори року. Найбільша кількість самогубств та суїцидальних спроб припадає на періоди переходу із зимового часу на літній і навпаки (приблизно протягом тижня до та після відповідної дати).

Встановлено, що латентність суїцидальності складає близько 37 %, а її ціна – приблизно 300 млн. грн. щороку.

Соціально-демографічна структура суїцидальності відображає переважання серед самогубців неодружених (61 %) осіб чоловічої статі (82,5 %). Усереднені дані за період 2000–2015 рр. щодо вікового розподілу суїцидентів такі: 1) 40–49 років – 22 %; 2) 50–59 років – 17,2 %; 3) 30–39 років – 15,8 %; 4) 60–69 років – 15,5 %; 4) 20–29 років – 12,4 %; 5) 70–79 років – 9,3 %; 6) 10–19 років – 3,9 %; 7) 80 років і старше – 3,2 %; 8) молодше 10 років – 0,05 %, при цьому спостерігається тенденція до омолодження суїцидальності.

Соціально-рольова характеристика суїцидентів виявляє, що більшість із них (53 %) – непрацюючі особи працездатного віку, 22 % – непрацюючі особи пенсійного віку, 20 % – працюючі особи, 5 % – учні загальноосвітніх шкіл, коледжів та вищих навчальних закладів. Серед працюючих осіб переважають професії з надмірним фізичним, психоемоційним навантаженням та низьким рівнем матеріального і соціального забезпечення – військовослужбовці, правоохоронці, лікарі, державні службовці тощо.

Найпоширенішими злочинами, внаслідок яких їх жертви вчиняють суїциди є: доведення до самогубства – 93 %, зґвалтування – 3,5 %, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом – 1,5 %, примушування до вступу в статевий зв'язок – 1 %, загальнокримінальні корисливі злочини (шахрайство,

вимагання) – 0,5 %, незаконне позбавлення волі – 0,3 %, інші (грубе порушення законодавства про працю, невиконання судового рішення та ін.) – 0,2 %. 67 % потерпілих від доведення до самогубства – неповнолітні, переважно особи чоловічої статі.

Близько 60 % всіх суїцидентів страждали на алкогольну залежність. З них – 90 % чоловіки, 10 % – жінки. Близько 32 % суїцидентів страждали на психічні розлади.

Індекс суїцидальної активності серед сільського населення складає близько 26,5 самогубств на 100 тис. населення, а міського – 17,6. За узагальненими даними, за період 2000–2013 рр. серед областей нашої держави найвища суїцидальна активність традиційно спостерігалась в Одеській (22,4 суїциди на 100 тис. населення), Луганській (21,8), Дніпропетровській (21,5), Донецькій (21,3), Чернігівській (21) областях та АРК (21). Найнижча – у Львівській (6,1), Тернопільській (9), Івано-Франківській (10,3), Чернівецькій (11,6), Закарпатській (12,7). Протягом 2014–2015 рр. найвищий індекс суїцидальної активності відмічається в Одеській (22,4 самогубства на 100 тис. населення), Київській (22), Чернігівській (21,8) Кіровоградській (21,6), Сумській (21,2), Дніпропетровській (20,7), Полтавській (20,7), Запорізькій (20,6) та Херсонській (20,6) областях. Найнижчий – у Львівській (6,4), Тернопільській (9,1), Івано-Франківській (9,8), Чернівецькій (10,1), Закарпатській (11,3) та Волинській (13,6).

У підрозділі 2.2 *«Особистість суїцидента: кримінологічна типологія та ознаки»* надано типологічну кримінологічну характеристику суїцидентів. Критеріями типізації визначено: 1) спрямованість суїцидогенно-криміногенної десоціалізації особистості; 2) характер зв'язку між предикатним злочином та суїцидом; 3) особливості кримінальних форм акту суїциду; 4) морально-психологічні риси суїцидента-злочинця; 5) стан психічного здоров'я суїцидента; 6) переважаючий зовнішній фактор суїцидогенезу. На їх підставі виділено та охарактеризовано 22 типи й 10 підтипів суїцидентів.

Розроблено та обґрунтовано групу підвищеного суїцидогенного ризику, до якої віднесено: військовослужбовців, поліцейських, лікарів (зокрема, стоматологів, психіатрів); безробітних чоловіків у віці 18–25 та 40–59 років; демобілізованих військовослужбовців – в основному учасники АТО; засуджених, віком 25–35 років, які відбувають покарання у виді позбавлення волі за насильницькі злочини, мають дві і більше судимостей, інтроверти; біженців, внутрішньо переміщених осіб; представників сексуальних меншин; жінок та дітей – жертв насильства в сім'ї; жертв мобінгу у трудовому або навчальному колективах; хворих на тяжкі та/або прогресуючі хвороби (ВІЛ-СНІД, розсіяний склероз і т.п.); осіб, які вчинили суїцидальну спробу.

У підрозділі 2.3 *«Детермінація суїцидальності в Україні»* наведено додаткові аргументи на користь оперування інтегративним підходом у дослідженні детермінації суїцидальності, що поєднує в собі на компліментарній основі елементи біолого-природничого, психологічного, соціально-економічного, соціологічного напрямів пошуку причин та умов самогубств. У результаті виділено та охарактеризовано дві групи факторів суїцидальності: об'єктивні та суб'єктивні. Серед об'єктивних факторів досліджено роль чинників природничого, соціально-

економічного, соціально-психологічного (культурно-психологічного), правового та організаційно-управлінського характеру. В структурі суб'єктивних факторів самогубств акцентовано увагу на впливі ефектів соціально-психологічної дезадаптації особистості, психічних та соматичних розладів, порушень обігу нейромедіаторів центральної нервової системи, алкогольної та наркотичної обтяженості.

Розділ 3 «Протидія суїцидальності як фоновому для злочинності явищу» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Загальносоціальні заходи протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу»* відстоюється думка про те, що загальносоціальні заходи протидії саморуйнівній поведінці загалом та суїцидальності, зокрема, мають бути спрямовані на реінтеграцію особистості до соціально-динамічної структури, розширення меж останньої, ускладнення її внутрішньої будови з одночасним зменшенням масштабів маргіналізації. Запропонована теоретична модель стратегії протидії суїцидальності.

Ціннісно-світоглядний компонент стратегії протидії суїцидальності розкривається через ідею та ідеологію гуманізму й людиноцентризму, що мають набути значення домінантного фактора організації та реалізації публічного управління на засадах соціального лібералізму у поєднанні з концепцією ненасильства. Орієнтуючий компонент стратегії представлений каскадом таких цілей: 1) актуалізація проблеми суїцидальності в публічній площині; 2) зняття «соціального табу» з проблеми психічного й психологічного здоров'я, послаблення таврування фахової психіатричної та психологічної допомоги; 3) формування єдиної керованої системи протидії суїцидальності; 4) зниження агресивного потенціалу населення; 5) створення умов для розкриття творчого конструктивного потенціалу людини, розширення сфери її потреб; 6) практичне утвердження цінності людської особистості.

Серед основних напрямів реалізації стратегії виділено такі: 1) інституціоналізація системи протидії суїцидальності; 2) оздоровлення населення, в тому числі розширення доступу до якісної паліативної, медичної допомоги, протезування; 3) популяризація заходів психогігієни серед широких верств населення; 4) розвиток та популяризація мережі кризових центрів та служб психологічної допомоги; 5) підготовка спеціалізованих кадрів для таких центрів і служб; 6) блокування поширення атитюдів насильства й агресії у засобах масової інформації та комунікації; 7) зниження можливостей практикування саморуйнівної поведінки; 8) скорочення безробіття, сприяння зайнятості, розвиток інституту культурного дозвілля, спорту; 9) розгортання політики примирення й толерантності, в тому числі у контексті перехідного правосуддя в Україні; 10) підвищення ефективності юрисдикційної діяльності щодо реагування на правопорушення, пов'язані з детеремінаційним комплексом суїцидальності.

У підрозділі 3.2 *«Спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу»* доведено, що змістовно спеціально-кримінологічні заходи протидії суїцидальності мають бути проактивними та націленими на досягнення цілей і виконання задач ранньої превенції суїцидів. Серед груп таких заходів виділено, описано та пояснено такі:

1) розроблення системи психодіагностичної діяльності у цільових групах; 2) запровадження системи кримінологічного моніторингу стану суїцидальності та заходів протидії їй; 3) реформування системи громадського контролю за місцями несвободи; 4) удосконалення профілактично-пошукової діяльності служб Національної поліції; 5) удосконалення профілактично-пошукової діяльності підрозділів соціально-психологічної роботи установ виконання покарань та слідчих ізоляторів щодо виявлення та профілактичного обліку засуджених (утримуваних під вартою), що відповідають критеріям підвищеного суїцидального ризику.

Обґрунтовується доцільність диференціації індивідуальних заходів запобігання самогубствам на дві групи: безпосередня та постсуїцидальна кримінологічна превенція. Серед перших – виділено та проаналізовано такі підгрупи заходів: 1) сприяння у припиненні кризової ситуації через деструктивну зміну зовнішніх умов її генези та/або через внутрішні перетворення системи відносин її суб'єктів; 2) вилучення особи потенційного суїцидента з кризової ситуації, конфліктних відносин; 3) корекційна інтервенція; 4) віктимологічна профілактика.

Методика кримінологічної постсуїцидальної превенції передбачає послідовне здійснення таких заходів: 1) виявлення осіб, які вчинили суїцидальну спробу; 2) збирання прогностичної інформації про суїцидента та його соціальне оточення; 3) формування індивідуального кримінологічного прогнозу імовірності вторинного суїциду та/або кримінальної активності, пов'язаної з ним; 4) застосування комплексу заходів втручання в кризову ситуацію, припинення її розгортання, вилучення особи із такої ситуації, віктимологічна профілактика, корекційна інтервенція; 5) зниження ступеню негативного впливу суїцидального досвіду на членів сім'ї суїцидента, зокрема, на дітей. Надана характеристика кожній з цих груп.

На підставі аналізу досвіду використання CRM-методики (continuing relationship maintenance – підтримання тривалих відносин) в зарубіжних країнах, запропоновано впровадження в діяльність служб превентивної діяльності Національної поліції інституту постсуїцидального сервісно-поліцейського супроводження. Доводиться, що таке супроводження матиме інтегративні функції щодо запобігання повторної суїцидальної спроби, а також віктимізації, криміналізації особи суїцидента, віктимологічної профілактики щодо тих осіб, які потенційно можуть стати жертвою злочинів з боку суїцидента. Розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» щодо удосконалення деяких сервісних функцій Національної поліції» задля забезпечення правового регулювання постсуїцидального сервісно-поліцейського супроводження.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження містить теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що виявляється у здійсненні комплексної кримінологічної характеристики суїцидальності як фонового для злочинності явища та формуванні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо протидії їй. Основні висновки полягають у такому:

1. Під фоновими для злочинності явищами запропоновано розуміти форму соціальної девіантності, що виражається у масових, статистично стійких проявах незлочинної аморальної поведінки (діяльності), яка відображає особистісні деформації, а також дію видових (групових) суспільних протиріч, здатних детермінувати вчинення окремих злочинів та злочинність в цілому.

2. Суїцид визначено як аморальну діяльність людини, метою якої є припинення власного життя, що характеризується усвідомленим, вольовим (керованим, бажаним) характером, проявляється як результат складної взаємодії зовнішніх психотравмуючих факторів та особистісних якостей суб'єкта такої діяльності і тягне за собою його смерть. Суїцидальність – різновид масових, стійких соціальних практик щодо аморального усвідомленого, вольового позбавлення себе життя частиною населення.

3. Доведено, що суїцидальність характеризується стійкими зв'язками із агресивно-насильницькою злочинністю. Кримінологічно значущі зв'язки суїциду та злочину виявляються у двох модельних ситуаціях: 1) особистість злочинця та суїцидента співпадають; 2) особистість злочинця та суїцидента не співпадають.

4. Встановлено, що рівень суїцидальності в 2015 році склав 7600 самогубств, індекс суїцидальної активності становив 17,9 самогубств на 100 тис. населення. Аналіз динаміки суїцидальності дозволив виділити три умовні періоди: 1) 2000–2009 рр. – період стабільного зниження рівня; 2) 2010–2013 – зростання рівня; 3) 2014–2015 – зниження рівня суїцидальності. Відмічаються сезонні коливання суїцидальності. Пік суїцидальної активності припадає на весняний та осінній періоди. Латентність суїцидальності складає близько 37 %, а її чиста ціна – приблизно 300 млн. грн. щороку.

Серед суїцидентів переважають неодружені (61 %), непрацюючі (53 %) чоловіки (82,5 %), віком 40–59 років (39,2 %). Фіксується тенденція до зростання суїцидальної активності дітей та молоді.

Найвища суїцидальна активність протягом 2014–2015 рр. спостерігалася в Одеській, Київській, Чернігівській, Кіровоградській, Сумській, Дніпропетровській та Полтавській областях. Найнижча – у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській та Волинській. Узагальненні дані щодо індексу суїцидальної активності за період 2000–2015 рр. виявив, що серед сільського населення він складає 26,5 самогубств на 100 тис. населення, а міського – 17,6.

5. В результаті дослідження особистостей суїцидентів виділено та охарактеризовано 22 їх кримінологічні типи та 10 підтипів за такими критеріями: 1) спрямованість суїцидогенно-криміногенної десоціалізації особистості; 2) характер зв'язку між предикатним злочином та суїцидом; 3) особливості кримінальних форм акту суїциду; 4) морально-психологічні риси суїцидента-злочинця; 5) стан психічного здоров'я суїцидента; 6) переважаючий зовнішній фактор суїцидогенезу.

6. Встановлено, що детермінація суїцидальності, маючи численні спільні детермінанти з агресивно-насильницькою злочинністю, є багаторівневою, різнофакторною. Надано комплексну класифікацію та характеристику факторів суїцидальності з виділенням двох їх груп: об'єктивних та суб'єктивних. Серед об'єктивних факторів найбільш інтенсивний вплив на відтворення самогубств

чинять природничі явища (електромагнітний фон Землі, сонячна активність і т.п.), соціально-економічні, соціально-психологічні, правові й організаційно-управлінські: безробіття, відсутність належної державної підтримки соціально незахищених верств населення; моральний нігілізм, релігійна індіферентність; недоліки правового регулювання та організації здійснення соціального патронажу щодо вразливих верств населення; низька якість контролю за станом психічного та психологічного здоров'я осіб, що становлять групу найвищого суїцидального ризику і т.п. Серед суб'єктивних – соціально-психологічна дезадаптація особистості, психічні розлади, порушення обігу нейромедіаторів тощо.

7. Розроблено кримінологічну модель стратегії протидії суїцидальності в Україні. Ціннісно-світоглядною основою стратегії визначено ідеологію гуманізму, антропоцентризму та соціального лібералізму, що враховує положення концепції ненасильства. Цілі стратегії: актуалізація проблеми суїцидальності в публічній площині; зняття «соціального табу» з проблеми психічного й психологічного здоров'я, послаблення таврування фахової психіатричної та психологічної допомоги; формування єдиної керованої системи протидії суїцидальності; зниження агресивного потенціалу населення; створення умов для розкриття творчого конструктивного потенціалу людини, розширення сфери її потреб; утвердження цінності людської особистості.

8. Серед спеціально-кримінологічних заходів протидії суїцидальності запропоновано вжити такі: 1) розроблення системи психодіагностичної діяльності у цільових групах; 2) запровадження системи кримінологічного моніторингу стану суїцидальності та заходів протидії їй; 3) реформування системи громадського контролю за місцями несвободи; 4) удосконалення профілактично-пошукової діяльності служб Національної поліції; 5) удосконалення профілактично-пошукової діяльності підрозділів соціально-психологічної роботи установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

Індивідуальні заходи запобігання самогубствам слід здійснювати у двох напрямках: безпосередня та постсуїцидальна кримінологічна превенція. Надано їх характеристику. Вироблено пропозиції щодо впровадження інституту постсуїцидального сервісно-поліцейського супроводження на основі CRM-методики з метою запобігання повторної суїцидальної спроби, а також віктимізації, криміналізації особи суїцидента, віктимологічної профілактики щодо осіб, які можуть стати жертвою злочинів з його боку. В її основі лежить стратегія формування та підтримання постійного зв'язку офіцера поліції з суїцидентом задля сприяння його криміногенно безпечній соціально-психологічній адаптації, вирішення конфліктів у правовій площині.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шкуро В. В. Суицид и преступление : характеристика криминологически значимых связей / В. В. Шкуро // *Legea si Viata*. – 2016. – № 3/2 (291). – С. 85–88.
2. Шкуро В. В. Суїцидальність та злочинність: характеристика кримінологічно значущих зв'язків / В. В. Шкуро // *Вісник Кримінологічної асоціації*

України. – 2015. – № 3 (11) : збірник наукових праць [редкол. Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. П. Ємельянов та ін.]. – Х. : Золота миля, 2015. – С. 223–235.

3. Шкуро В. В. Характеристика індивідуальних заходів кримінологічної профілактики суїцидів / В. В. Шкуро // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2016. – № 3. – С. 123–130.

4. Шкуро В. В. Характеристика об'єктивних факторів відтворення суїцидальності як фонового для злочинності явища в Україні / В. В. Шкуро // Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. – № 1. – С. 224–228.

5. Шкуро В. В. Кримінологічна типологія суїцидентів / В. В. Шкуро // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2016. – Вип. 2. – Том 3. – С. 36–41.

6. Шкуро В. В. Кримінологічний аналіз рівня та динаміки суїцидальності як фонового злочинності явища в Україні / В. В. Шкуро // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2016. – № 2 (13) : збірник наукових праць [редкол. Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. П. Ємельянов та ін.]. – Х. : ХНУВС, 2016. – С. 246–257.

7. Шкуро В. В. Кримінологічний аналіз латентності суїцидальності як фонового для злочинності явища / В. В. Шкуро // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 травня 2016 року) ; МВС України ; Харківський нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : ХНУВС, 2016. – С. 43–44.

8. Шкуро В. В. Кримінологічний аналіз структури суїцидальності як фонового для злочинності явища в Україні / В. В. Шкуро // Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 3–4 червня 2016 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 203–207.

9. Шкуро В. В. Кримінологічний аналіз ціни суїцидальності як фонового для злочинності явища / В. В. Шкуро // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–11 червня 2016 року). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2016. – С. 134–135.

10. Шкуро В. В. Стратегічні засади протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу / В. В. Шкуро // Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 червня 2016 року). – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. – С. 95–98.

АНОТАЦІЇ

Шкуро В. В. Кримінологічна характеристика та протидія суїцидальності як фоновому для злочинності явищу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено комплексній кримінологічній характеристиці та заходам протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу.

У роботі визначено поняття та сутність фонових для злочинності явищ, надано загальнонаукову характеристику суїциду та суїцидальності, їх зв'язкам зі злочинною поведінкою та злочинністю в цілому.

Надано характеристику кількісним та якісним показникам суїцидальності. Здійснено типологію та проаналізовано кримінологічно значущі ознаки осіб, які вчиняють самогубства. Виявлено, описано та пояснено основні об'єктивні та суб'єктивні детермінанти суїцидальності й суїцидів.

Охарактеризовано загальносоціальні заходи протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу. Розроблено кримінологічну модель стратегії протидії суїцидальності в Україні.

Охарактеризовано спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії суїцидальності як фоновому для злочинності явищу, вироблено пропозиції щодо їх удосконалення.

Ключові слова: суїцидальність, суїцид, злочинність, фонове явище, кримінологічна характеристика, протидія.

Шкуро В. В. Криминологическая характеристика и противодействие суицидальности как фоновому для преступности явлению. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена комплексной криминологической характеристике и мерам противодействия суицидальности как фоновому для преступности явлению.

В работе определено понятие и сущность фоновых для преступности явлений, дана общенаучная характеристика суицида и суицидальности. Под суицидальностью предложено понимать разновидность массовых, устойчивых социальных практик, заключающихся в аморальном осознанном, волевом лишении себя жизни частью населения. Доказано, что суицидальность характеризуется прочными связями с агрессивно-насильственной преступностью.

Охарактеризованы количественные и качественные показатели суицидальности. Уровень суицидальности в 2015 году составил 7600 самоубийств, индекс суицидальной активности – 7,9 самоубийств на 100 тыс. населения. Анализ динамики суицидальности позволил выделить три условные периода: 1) 2000–2009 гг. – период стабильного снижения уровня суицидальности; 2) 2010–2013 – рост этого уровня; 3) 2014–2015 – снижение уровня. Самая высокая суицидальная активность на протяжении третьего периода наблюдается в Одесской, Киевской, Черниговской, Кировоградской, Сумской, Днепропетровской и Полтавской областях. Самая низкая – во Львовской, Тернопольской, Ивано-Франковской, Черновицкой, Закарпатской и Волынской областях. Обобщением данных по индексу суицидальной активности за период 2000–2015 гг. было выявлено, что среди сельского населения он составляет 26,5 самоубийств на 100 тыс. населения, а городского – 17,6.

Осуществлена типология и проанализированы криминологически значимые признаки лиц, совершающих самоубийства. Выделено 22 криминологических типа и 10 подтипов суицидентов на основании таких критериев: 1) направленность суицидогенно-криминогенной десоциализации личности; 2) характер связи между предикатным преступлением и суицидом; 3) особенности уголовных форм акта суицида; 4) морально-психологические признаки суицидента-преступника; 5) состояние психического здоровья суицидента; 6) преимущественный внешний фактор суицидогенеза.

Предоставлена комплексная классификация и характеристика факторов суицидальности с выделением двух их групп: объективных и субъективных.

Охарактеризованы общесоциальные меры противодействия суицидальности как фоновому для преступности явлению. Разработана криминологическая модель стратегии противодействия суицидальности в Украине.

Охарактеризованы специально-криминологические и индивидуальные меры противодействия суицидальности как фоновому для преступности явлению. Разработаны предложения по внедрению постсуицидального сервисно-полицейского сопровождения с целью предотвращения повторной суицидальной попытки, а также виктимизации, криминализации суицидента, виктимологической профилактики в отношении лиц, которые могут стать жертвой преступлений с его стороны.

Ключевые слова: суицидальность, суицид, преступность, фоновое явление, криминологическая характеристика, противодействие

Shkuro V. V. Criminological Characteristic and Counteracting Suicidal Tendencies as Background Phenomenon of Criminality. – *Published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, Speciality 12.00.08. – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2016.

Dissertation is devoted to complex criminological characteristic and counteracting measures to suicidal tendencies as background phenomenon of criminality.

The work defines notion and essence of background phenomena of criminality, gives general scientific characteristic of suicide and suicidal tendencies, their links with criminal behaviour and criminality accordingly.

The dissertation characterizes quantitative and qualitative suicidal tendencies indexes. The work gives typology and analyses criminologically significant characteristics of persons, who commit suicides. It ascertains, describes and explains main objective and subjective determinants of suicidal tendencies and suicides.

The dissertation characterizes general counteracting measures to suicidal tendencies as background phenomenon of criminality. It works out criminological model of counteracting strategy to suicidal tendencies in Ukraine.

The dissertation characterizes special criminological and individual counteracting measures to suicidal tendencies as background phenomenon of criminality, elaborates propositions for their enhancement.

Key words: suicidal tendencies, suicide, criminality, background phenomenon, criminological characteristic, counteracting.

Підписано до друку 2.09.2016 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр-т Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, Л. Ландау, 27.